

JAMOATCHILIK NAZORATINING BARQARORLIGI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR

Jomonqulov Bekzod Shokir o'g'li.

Guliston davlat universiteti II bosqich tayanch doktoranti

Tel. +99894 003-52-51

Annotatsiya. Ushbu maqolada jamoatchilik nazorati tizimini barqarorligini ta'minlashga ta'sir etuvchi asosiy ijtimoiy muammolar, jumladan aholining huquqiy ong darajasi, korrupsiyaga qarshi kurash va shaxsiy mas'uliyat tuyg'usini rivojlantirish zaruriyati tahlil qilinadi. XXI asrda globallashuv jarayonlari davlatlar o'rtasida boshqaruv shakllarining xilma-xilligi va jamoatchilik nazorati tizimining muhimligini oshirdi. Maqola davlat va jamiyat munosabatlarida ochiqlik, shaffoflik hamda fuqarolarning davlat boshqaruvida faol ishtiroki orqali jamoatchilik nazoratini mustahkamlash yo'llarini yoritadi.

Kalit so'zlar: Jamoatchilik nazorati, huquqiy ong, korrupsiyaga qarshi kurash, fuqarolik jamiyati, shaxsiy mas'uliyat, ochiqlik, shaffoflik, huquqiy ta'lim, demokratik boshqaruv.

XXI asr inson tafakkuri va turmush tarzida katta o'zgarishlarni keltirib chiqardi. Davlatlar o'rtasidagi integratsiya jarayonlari nafaqat iqtisodiy va siyosiy sohalarda, balki millatlar va elatlar yaqinlashuvi, madaniy va ma'naviy bog'liqlikning kuchayishi bilan ham namoyon bo'lmoqda. Ushbu globallashuv sharoitida davlatlar o'rtasida boshqaruv shakllarining xilma-xilligi va ularning demokratiya tamoyillari asosida shakllanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq, bu jarayonda jamoatchilik nazoratining to'g'ri va barqaror o'rnatilishi qator ijtimoiy omillarga, jumladan xalqning huquqiy ong darajasi, korrupsiyaga qarshi kurash va shaxsiy mas'uliyat tuyg'usini rivojlantirishga bog'liq.

Jamoatchilik nazorati samaradorligi, birinchi navbatda, aholining huquqiy ong va madaniyatining yuksak darajada bo'lishi bilan ta'minlanadi. Haqiqiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda aholining huquqiy bilim darajasi bo'yicha aniq tadqiqotlar o'tkazilmagan, biroq mavjud ma'lumotlarga asosanib, bu sohada hali ko'p ish qilish kerakligi ma'lum.

Bu yo'lda quyidagi ijtimoiy muammolar hal qilinishi talab etiladi:

Huquqiy ta'lim tizimini takomillashtirish - Huquqiy savodxonlikni oshirishda tizimli ishlarning etishmasligi sababli aholining qonunlarga nisbatan hurmat hissi va huquqiy bilimi yetarli emas (Soliev, 2021). Huquqiy ta'lim tizimini takomillashtirish uchun maktab va oliy o'quv yurtlarida huquqiy fanlarning sifatini oshirish, huquqiy ta'limni tizimli va kompleks shaklda berish talab etiladi. Aholiga

huquqiy ta'limni yetkazish uchun mahalla va jamoatchilik tashkilotlari bilan hamkorlikda huquqiy seminarlar va treninglar o'tkazish zarur.

Yoshlarning huquqiy immunitetini rivojlantirish – Yosh avlodning huquqiy madaniyatini shakllantirish, qonun va axloq qoidalariga hurmat ruhida tarbiyalash yetarlicha amalga oshirilmayapti (Yusupova, 2022). Yoshlarning huquqiy immunitetini rivojlantirish uchun maktabgacha va maktab davridan boshlab huquqiy ta'limga alohida e'tibor qaratish, huquqiy ongni oshirishga qaratilgan loyihalar va tadbirlarni kengaytirish lozim. Yoshlar o'rtasida huquqiy savodxonlikni oshirish orqali ularning qonunbuzarliklarga nisbatan murosasizlik ruhida tarbiyalanishiga erishish mumkin.

Odamlarning qonuniy huquqlari va shikoyat qilish imkoniyatidan foydalanish – Aholining huquqiy savodxonlik darajasi pastligi bois davlat idoralari faoliyati ustidan samarali nazorat o'rnatish qiyin kechmoqda. Aholining davlat organlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlash va huquqiy himoyani ta'minlash uchun aholining huquqiy savodxonligini oshirish, ularga o'z huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish usullarini o'rgatish lozim. Shikoyat qilish mexanizmlarining samaradorligini oshirish uchun davlat idoralarning faoliyatini shaffof qilish, fuqarolar uchun ochiq eshiklar kunlarini tashkil etish va fuqarolarning murojaatlarini tezkorlik bilan ko'rib chiqish tizimini joriy etish talab etiladi. Bundan tashqari, aholiga davlat organlariga shikoyat qilish tartibini tushuntiruvchi huquqiy maslahat xizmatlari va onlayn platformalarni kengaytirish kerak. Bu orqali odamlar o'z huquqlarini himoya qilishda va davlat organlari faoliyati ustidan nazorat o'rnatishda faolroq ishtirok etishlari mumkin.

Huquqiy ongni oshirish bo'yicha davlatimizda olib borilayotgan islohotlar xalqning qonunlar bilan tanish bo'lishini ta'minlashga, jamiyatda qonuniylik va huquqiy madaniyatni kuchaytirishga xizmat qilishi lozim (Abdurahmonov, 2019).

Korrupsiyaga qarshi kurashda ochiqlik va shaffoflik muhim hisoblanadi. Transparency International tashkilotining 2023-yilgi Korrupsiyani qabul qilish indeksi natijalariga ko'ra, O'zbekiston 180 ta davlat orasida 33 ball bilan 121-o'rinni egalladi (Transparency International, 2023). Bu ko'rsatkich o'tgan yilga nisbatan 5 pog'onaga yuqorilaganini anglatadi (daryo.uz).

Jamoatchilik nazorati orqali davlat organlari faoliyatining shaffofligini ta'minlashda fuqarolik jamiyati institutlari muhim o'rin tutadi. Lekin bu institutlarning xalq bilan bevosita va samarali aloqasini kuchaytirish talab etiladi. So'rov natijalariga ko'ra, aholining faqatgina 28% davlat organlari faoliyati shaffof deb hisoblaydi, bu esa korrupsiyaga qarshi kurashda jamoatchilik nazorati tizimini yanada kuchaytirish zaruriyatini ko'rsatadi.

Jamoatchilik nazorati tizimini muvaffaqiyatli tashkil etish uchun fuqarolarda davlat va jamiyat ishlariga daxldorlik tuyg'usini oshirish zarur. Shaxsiy

mas’uliyatni his qilish har bir fuqaroning o’z faoliyatini tanqidiy baholashi va natijalarni oldindan rejalashtirishi bilan chambarchas bog’liqdir (Norboev, 2021).

Aholining davlat boshqaruvi jarayonlariga aralashuvi haqida haqiqiy statistik ma’lumotlar mavjud emas, lekin ko’plab ekspertlar aholining bu boradagi ishtiroki past darajada ekanligini ta’kidlamogda. Shu bilan birga, jamiyatdagi har bir fuqaroning davlat boshqaruviga faol munosabatda bo’lishi va loqaydlikdan yiroqlashishi, davlat boshqaruv tizimida jamoatchilik nazoratini yanada kuchaytiradi.

Umuman olganda, jamoatchilik nazorati tizimini barqaror va samarali ishlatish uchun aholining huquqiy savodxonligini oshirish, korrupsiyaga qarshi kurashda ochiqlikni ta’minlash va fuqarolarda shaxsiy mas’uliyat tuyg’usini rivojlantirish lozim. Aholining huquqiy bilimlari yuksalishi, korrupsiyaga qarshi kurashda shaffoflikni ta’minlash va har bir fuqaroning shaxsiy mas’uliyat his-tuyg’usini kuchaytirish orqali jamiyatimizda qonun ustuvorligi va demokratik tamoyillarga asoslangan davlat boshqaruviga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdurahmonov I. Jamiyatda huquqiy ongni oshirishning yo’llari. Tashkent: Adolat nashriyoti, 2019.
2. Baxtiyorov A. Globallashuv sharoitida jamiyat va millat. Samarqand: Ilm va Amal, 2018.
3. Bozorov D. Shaxsiy mas’uliyat va jamiyat taraqqiyoti. Farg’ona: Kitob Dunyosi, 2020.
4. Ismoilov U. Davlat boshqaruvida jamoatchilik nazorati. Tashkent: O’zbekiston nashriyoti, 2020.
5. Jalolov S. Fuqarolik jamiyati institutlari va ularning ahamiyati. Buxoro: Nashr-e, 2022.
6. Karimov M. Demokratiya va davlat boshqaruvi. Tashkent: Istiqlol, 2020.
7. Norboev Z. Shaxsiy mas’uliyat va jamoatchilik nazoratining ahamiyati. Nukus: Davr, 2021.
8. Transparency International. Korrupsiyani qabul qilish indeksi. Berlin: Transparency International, 2023.
9. Yusupova N. Yoshlar va huquqiy madaniyat. Tashkent: Ma’naviyat, 2022.
10. [www.daryo.uz - https://daryo.uz/2024/01/30/ozbekiston-korrupsiyani-qabul-qilish-indeksida-5-pogonaga-yuqoriladi](https://daryo.uz/2024/01/30/ozbekiston-korrupsiyani-qabul-qilish-indeksida-5-pogonaga-yuqoriladi)